

Nr 404.

Av herr Holmbäck m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag till de statsunderstödda alkoholanstalterna m. m.

I proposition nr 125 har förslag framlagts om anslag till de statsunderstödda alkoholanstalterna. Vid behandling av frågan om ändrade grunder för statens bidrag till dessa anstalter uttalade 1950 års riksdag, i enlighet med statsutskottets utlåtande, att förbättring i anstalternas villkor snarast borde komma till stånd. Därvid ifrågasattes om ej 1946 års alkoholistvårdsutrednings förslag i fråga om statsbidrag till erkända och enskilda alkoholanstalter skulle kunna upptagas till prövning oberoende av utredningens förslag i övrigt. Enligt nu gällande bestämmelser utgår statsbidrag till driftkostnaderna vid nämnda anstalter i form av dels garantibidrag, dels beläggningsbidrag. Alkoholistvårdsutredningen föreslog, att anstalterna utöver driftbidrag till omkostnaderna skulle erhålla särskilda personallönebidrag. Såsom av propositionen framgår har socialstyrelsen föreslagit, att en sådan ändring av bidragsgrunderna nu skulle genomföras. Statskontoret ansluter sig till förslaget, att de ökade insatserna från statens sida skulle lämnas i form av personallönebidrag, men anser att av socialstyrelsen föreslagen lönerreglering för personalen bör anstå. I likhet med 1946 års alkoholistvårdsutredning uttalar statskontoret den åsikten, att alkoholistvården borde betraktas som en statlig angelägenhet, och ifrågasätter, om icke det mest rationella vore att helt förståtliga de erkända alkoholanstalterna. Först i samband därmed skulle det vara naturligt upptaga frågan om lönerreglering efter enhetliga grunder.

Departementschefen har i propositionen förklarat sig icke kunna tillstyrka socialstyrelsens förslag om särskilda personallönebidrag vid sidan av övriga driftbidrag. Den av socialstyrelsen föreslagna anordningen kunde nämligen enligt departementschefens mening få till följd, att anstalternas huvudmän i stor utsträckning berövades sin självständighet beträffande verksamhetens utformning. I stället framlägges förslag om höjning av maxibeloppen för nu utgående garanti- och beläggningsbidrag.

Såsom statsutskottet konstaterade i sitt utlåtande vid föregående års riksdag arbeta de statsunderstödda alkoholanstalterna under mycket stora svårigheter. Löneutvecklingen under de senaste åren har ställt anstalterna inför närmast katastrofala situationer. Trots vissa förbättringar äro lönerna

i flera fall så låga, att anstalterna icke kunna få kvalificerad personal. Då personalen är otillräcklig, kunna arbetstid och tjänstgöringsförhållanden icke regleras i enlighet med de krav som numera gälla. Icke heller ha personalens pensionsförhållanden kunnat ordnas, ehuru möjlighet numera öppnats för de erkända alkoholistanstalterna att för samtliga befattningshavare vinna pensionsrätt i statens pensionsanstalt. Det torde icke bli möjligt att på ett betryggande och tillfredsställande sätt ordna anstalternas personalfråga med mindre staten genom personallönebidrag ikläder sig hela eller i varje fall en väsentlig del av lönekostnaderna. Vi äro av den uppfattningen, att verksamhetens fria utformning icke skulle behöva äventyras genom en sådan anordning, även om denna i vissa avseenden påkallar ökat statligt inflytande beträffande tillsättning av personal. Statliga lönebidrag torde vara en förutsättning för att bestämda, enhetliga kompetenskrav skola kunna uppställas för vårdpersonalen. Med tanke på att alkoholistanstalterna ha den grannliga uppgiften att behandla människor, som oftast genom samhällets ingripande berövats sin frihet, är det angeläget, att befattningshavarna äro väl kvalificerade. För vårdarbetets effektiva bedrivande är det dessutom till väsentlig fördel, att personalen beredes tryggade anställningsförhållanden. Genom statliga lönebidrag vinner man även, att likartade befattningar vid skilda anstalter bli jämställda i lönehänseende. Av anförda skäl synes frågan om särskilda personallönebidrag till alkoholistanstalterna icke böra avföras från dagordningen. Då den föreliggande utredningen, såsom framgår av statens lönenämnds yttrande, icke utan vissa justeringar synes kunna läggas till grund för personalstater för anstalterna, avstå vi dock från att nu yrka bifall till förslaget om personallönebidrag. Enligt vår mening bör emellertid riksdagen uttala sig för ytterligare utredning av frågan enligt de riktlinjer, som angivas i lönenämndens yttrande. Snarast möjligt och senast i samband med att alkoholistvårdsutredningens övriga förslag upptagas till prövning synes frågan om ändrade bidragsgrunder ånyo böra framläggas för riksdagen.

I propositionen föreslås höjning av garanti- och beläggningsbidragen till högst sju respektive fem kronor från och med den 1 juli 1951. Departementschefen har emellertid »uttryckligen» framhållit, att de föreslagna bidragsbeloppen äro maximibelopp och att det sedermera ankommer på Kungl. Maj:t att i vanlig ordning fastställa de för varje särskild anstalt erforderliga bidragen. Av det beräknade medelsbehovet framgår också att, vid oförändrat antal vårdplatser och samma beläggning som under budgetåret 1949/50, det äskade beloppet endast skulle täcka kostnaderna för ett genomsnittligt garantibidrag av fem kronor och beläggningsbidrag av fyra kronor, alltså avsevärt mindre än de föreslagna nya maximibeloppen. Enligt vad vi erfarit anser De erkända alkoholistanstalternas centralorganisation dessa belopp otillräckliga och hävdar, att bidragen till de olika anstalterna måste utgå efter en högre genomsnittsnorm, om man skall kunna före-

komma de allvarliga risker som finnas, att en del anstalter nedlägga sin verksamhet. Det är i varje fall uppenbart, att bidrag av den storlek, som departementschefen synes ha utgått ifrån vid beräkningen av medelsbehovet, icke giva rum för någon sanering av anstalternas ekonomi eller verklig förbättring av lönerna liksom icke heller för någon höjning av den allmänna standarden. Såsom 1946 års alkoholistvårdsutredning framhållit, äro anstalterna i största behov av en allmän standardförbättring, och det kan endast beklagas, att denna i nuvarande tidsläge ytterligare måste skjutas på framtiden.

Beträffande anstalternas ekonomiska sanering har socialstyrelsen erhållit i uppdrag att utreda frågan om driftförlusterna under åren 1939—1949 samt undersöka, på vilket sätt redan uppkomna underskott lämpligen kunna avvecklas och framtida underskott undvikas, varjämte styrelsen skall undersöka behovet av den materiella upprustning, som kan anses erforderlig för att förhindra att byggnader och inventarier förfalla, samt framlägga därav föranledda förslag. Några förslag i berörda frågor kunna dock icke väntas förrän vid 1952 års riksdag.

I den nu föreliggande situationen är det enligt vår mening nödvändigt att vidtaga provisoriska åtgärder för att möjliggöra anstalternas fortsatta verksamhet. I propositionen framlägges ett särskilt förslag om lån till erkända alkoholistanstalten Björknäs, vars betryckta ekonomiska läge klart framgår av motiveringen. Förhållandena äro emellertid likartade för flera av de andra anstalterna, varför även dessa egentligen bort medtagas. I förhoppning om de särskilda bidrag av engångsnatur, som skulle komma att utgå, sedan socialstyrelsens ovannämnda utredning verkstälts, ha anstalterna för att kunna fortsätta verksamheten iklätt sig en stigande skuldbörda samtidigt som underhållsarbeten och avskrivningar måst eftersättas. Den senaste tidens prisstegringar komma att för första halvåret 1951 medföra avsevärda utgiftsökningar, för vilka anstalterna icke skulle kompenseras genom förhöjda driftbidrag, eftersom dessa enligt propositionen skulle tillämpas först från och med den 1 juli 1951. När statsbidragen höjdes år 1947 (kungörelse den 13 juni 1947, nr 547) fick bidragshöjningen retroaktiv verkan från och med den 1 januari 1947. En liknande anordning, som varit i hög grad påkallad även denna gång, har emellertid departementschefen icke nu vidtagit. Han har nöjt sig med att i stället vid beräkningen av medelsbehovet företaga en särskild uppräknings med 55 000 kronor av anslaget för nästa budgetår under motivering, att möjlighet synes böra föreligga att i begränsad omfattning från anslaget utbetala ersättning för vissa på första halvåret 1951 belöpande utgiftsökningar. Mot själva metoden att uppräknings anslaget för nästa budgetår med visst belopp för att möjliggöra täckning av ökade utgifter under innevarande år hava vi ingen erinran men måste hävda, att det är nödvändigt att uppräknings anslaget till ett belopp, som kan täcka hela ökningen av kostnaderna för första halvåret 1951.

Redan inträffade prisstegringar väntas enligt inom socialstyrelsen utförda beräkningar medföra en kostnadsökning av 150 000 kronor för löner, utspisning, beklädnad och bränsle. Härtill komma ökade kostnader för expenser liksom för nödvändigt underhåll av byggnader och inventarier, varjämte tillkommer en oundgänglig höjning av de intagnas flitpengar. På grund härav synes ifrågavarande anslagspost böra, utöver vad departementschefen föreslagit, uppräknas med minst 200 000 kronor eller från 2 900 000 till 3 100 000 kronor.

Under återopande av det anförda få vi föreslå,

att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 125 angående anslag till de statsunderstödda alkoholistanstalterna måtte

dels hos Kungl. Maj:t hemställa, att efter ytterligare utredning förslag snarast möjligt framlägges för riksdagen om personallönebidrag till ifrågavarande anstalter,

dels ock besluta att till bidrag till erkända och enskilda alkoholistanstalters driftkostnader m. m. för budgetåret 1951/52 anvisa ett förslagsanslag av 3 100 000 kronor och därvid uttala, att från anslaget må utgå ersättning till anstalterna för på första halvåret 1951 belöpande utgiftsökningar.

Stockholm den 10 april 1951.

Åke Holmbäck.

Torsten Bengtson.

Jon N. Jonsson.

Johan Sunne.

Bengt Elmgren.
